

Karel Kýr

Krvavý ledovec

**a další zapomenuté příběhy
a záhady historie**

Karel Kýr

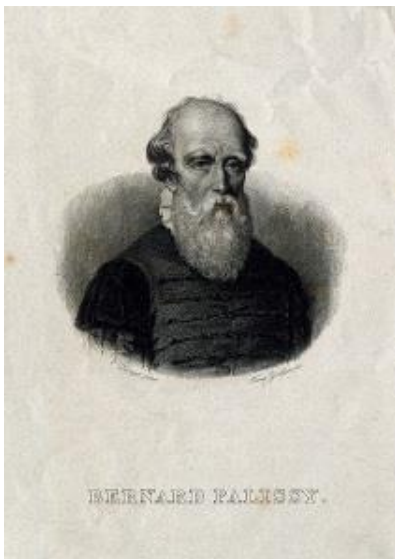
KRVAVÝ LEDOVEC

**a další zapomenuté příběhy a
záhady historie**

1. MUŽ, KTERÝ NAPODOBIL ČÍNSKÝ PORCELÁN

V Louvru v Paříži je uchováno mezi skvosty, téměř neocenitelnými, několik kusů tzv. Palissyova zboží. Každoročně se na ně dívá tisíce lidí, ale jen málo jich ví o bolestech muže, který tvořil tak krásná umělecká díla. Většina jeho děl je vystavena v Národním muzeu renesančního zámku Écouen.

Bernard Palissy se narodil roku 1510 (někde se uvádí 1509) na jihu Francie ve vesničce Saint Avit nebo Agen. Vyrůstal v chlapce, který měl v srdci plno slunečních nadějí a od té doby se učil od svého otce malovat na sklo. Vřele miloval přírodu a svými dětskýma rukama kreslil črty skal, ptáků a květů. Když mu bylo osmnáct let, zatoužil poznat svět, se slzami v očích se rozloučil se svou matkou a vydal se na cestu. Deset let putoval od města k městu, sem tam namaloval něco na sklo pro nějakého šlechtice, nebo načrtl nějakou kresbu pro selskou rodinu, jako protihodnotu dostal najíst. A dělal si poznámky o vegetaci a tvoření krystalů v Auvergneských horách a prokazoval tím, že byl mladíkem nevšedního nadání.

Nakonec se zamiloval jako mnozí mladí lidé a v osmadvaceti letech se oženil. Nemohl již cestovat z místa na místo a tak se usadil v malém městečku Saintes. A navíc do domácnosti přibýlo dítě. Ale jak vydělat více peněz, když lidé, mezi kterými žil, nepotřebovali malované sklo? Kdykoli se pokusil nějakým způsobem vylepšit finanční situaci rodiny, stahovaly ho denní starosti jako mlýnský kámen uvázaný kolem hrdla.

V tomto čase mu někdo ukázal vkusnou malovanou číši z Itálie.

„Což kdybych byl první a jediný výrobce takového zboží ve Francii?“

Ale od nápadu bylo k realizaci velmi daleko. Nevěděl nic o hlíně a neměl peníze na cestu do Itálie, kde by jedině mohl přijít na tajemství výroby takového zboží.

Italové začali vyrábět hrnčířské zboží toho druhu kolem roku 1300. Vypravovalo se, že dvě století před tím pohanský král Majorky ve Středozezemním moři věznil ve svých žalářích dvacet tisíc křesťanů. Pisánský arcibiskup pobízel své poddané, aby pozdvihli zbraně proti králi – nevěrci a Pisané se zmocnili po celoročním boji ostrova, zabili panovníka, zajali jeho dědice a přivezli domů kořist. Mezi ukořistěnými věcmi byly nádherné maurské talíře, kterým se tolik podívovali, že je rozvěsili po zdech italských kostelů. Nakonec se naučili napodobovat majolikové zboží, které bylo velice drahé.

Léta experimentů

Čím více myslel Palissy na tuto krásné hrnčířské zboží, tím více v něm rostl úmysl, pokusit se o jeho zhotovení. Ale byl jako člověk tápající ve tmách. Nevěděl, z čeho se skládal email na nádobách. Koupil si různé preparáty a rozemlel je na prášek. Pak koupil

několik hliněných hrnců, roztloukl je na kusy, rozházel prášek mezi úlomky a vložil je do pece, aby je vypálil. Nebylo pro něho snadné vystavět pec, ale i kupovat hliněné zboží; ale utěšoval mladou manželku myšlenkou, že zbohatnou, jen až přijde na to, jak vyrábět bílou glazuru.

Když byly hrnce podle jeho domnění dost rozeřtáty, vyndal je, ale běda! Experiment se nezdařil. Buď nepřišel na pravý poměr, nebo vypalování trvalo buď příliš dlouho, nebo krátce.

Musel se pustit do nových pokusů. Dny a týdny vážil a rozemílal nový materiál, ale úspěch se nedostavoval. Týdny se protáhly na měsíce. Nakonec byly vyčerpány jeho zásoby dříví a jeho žena pozbývala trpělivosti s jeho rozmary vynálezce. Byli

chudí, a potřebovali spíše okamžité příjmy než vyhlídky na blahobyt v budoucnosti. Přestala věřit na vypravování Palissyho o bohatství, které přinese bílý email. Kdyby byla tušila, že se provdává za vynálezce, byla by asi váhala, z obavy, aby za dnů experimentů nezemřela hladem; ale nyní bylo příliš pozdě.

Když bylo dříví spotřebováno, byl Palissy nucen vyjednávat s hrnčířem, který žil pět kilometrů od něho, aby roztavil kusy ve své peci. Jeho entusiasmus budil naději. I jiných; a tak slib, že zaplatí, až bude bílá glazura objevena, byl ochotně přijat. Aby si při tomto novém pokusu zajistil výsledek, poslal na tři až čtyři stakusů hliněného nádobí do sousedovy pece. Čekal, že se na některých, až je přinesou zpátky, prášek bude roztaven a povrch že bude bílý. Čekali se ženou úzkostlivě, až jim přinesou zboží zpět; v ní bylo ještě méně naděje než v něm. A když přišlo, o tom si Palissy zapsal do deníku:

„Stržil jsem jen hanbu a utrpěl ztrátu, nevedlo to k ničemu.“

Uběhly dva roky této beznadějně práce, pak přišel třetí rok – tři roky, během kterých si musel stále vypůjčovat peníze, dříví, chemikálie, tři roky stravující naděje a zoufalé chudoby. Palissyova rodina nesmírně trpěla. Jedno dítě jim zemřelo, bezpochyby z nedostatku. Ubohá žena neměla odvahu, ale nakonec byla plna hněvu pro mužovo šílenství. Konečně se zdálo, že se hrnčířská horečka uklidňuje a Palissy se vrátil k malbě na skle a k příležitostnému rozměřování. Nikdo nevěděl, kolik přemáhání ho to stálo, aby se zřekl velikého objevu, ale muselo se tak stát.

Jindřich II., který byl v té době ve Francii králem, uložil novou daň ze soli a Palissy byl pověřen, aby zhotovil mapu všech solných bažin v okolní krajině. Rodině se vrátilo pohodlí. Děti dostaly nové šaty a přepracovaná žena litovala nedostatku trpělivosti. Když

bylo rozměřování skončeno, zbývalo trochu peněz, ale běda! Hrnčířská horečka se vrátila.

Palissy koupil tři tucty hliněných hrnců, rozetřel po nich chemikálie jako dříve, pak je vložil do pece, v které byl ještě větší žár. Zase čekal v úzkostech, a když mu nádoby "vrátili, skutečně trochu prášku bylo rozpuštěno a rozteklo se po hliněném zboží.

To oživilo plamen jeho naděje a ctižádosti. A další dva roky se pohyboval mezi svým domovem a pecemi, stále doufal, že se dostaví výsledek, který stále unikal.

Jeho domov se opět stal příbytkem chudého člověka. Pět let se hnal za fantomem bílého emailu a jediný výsledek byl smutek jeho rodiny a hněv sousedů. Konečně slíbil své docela zlomené manželce, že provede ještě jeden jediný pokus a pokud se nezdaří, zanechá experimentování a bude živit ji i děti. Není známo, jakým způsobem sehnal peníze na nové nádoby a tři sta druhů různých chemických směsí. Potom s pocitem člověka, kterému zbývá v životě jediná neděle, kráčel vedle muže, který odnášel jeho drahocenný materiál do pece.

Usedl vedle velikých rozžhavených kamen a čekal dlouhé hodiny. Co se mu honilo hlavou, když vytahovali kusy z pece? Sotva se odvážil na ně pohlédnout, protože čekal, že ho zase čeká neúspěch. Ale co to?!

Některé byly roztopeny, a když ztvrdly, měly bílou barvu! Zmocnila se ho nevýslovná radost. Spěchal domů nejistým krokem, jako by byl otráven nebo opilý, spěchal, aby, své ženě sdělil tuto ohromující pravdu. Teď nemohl dozajista zanechat velikého díla; a vše muselo proběhnout potají, aby se ostatní hrnčíři nedověděli o tomto umění.

S nově zrozenou nadějí paní Palissovové se mísily obavy, vždyť její muž neměl před sebou žádné pravidelné zaměstnání, neměl

žádné stále příjmy. A pak, bylo třeba vystavět novou pec. Ve stodole, která sousedila s jejich domem. Ale kde vzít peníze?

Palissy šel do cihelny, zastavil některé příjmy, které měl dostat v budoucnosti, a na zádech přinesl domů cihly. Pak strávil sedm měsíců experimenty s hliněnými nádobami, aby věděl, který tvar a která jakost se hodí nejlépe k výrobě emailu. Jiný měsíc zase od rána do večera vážil připravený cín, olovo, železo, měď a směšoval je v poměru, který se mu zdál vhodný. Když jeho huť byla dostavěna, vložil do ní hliněné hrnce a usedl u jejího otvoru.

Celý den a celou noc živil oheň v peci, jeho malé děti mu přinášely polévku, což byla jediná potrava, kterou dům skýtal. Druhý den a noc pozoroval dychtivě výsledek. Ale email se neroztápěl. Zpocen, zemden nedostatkem jídla a spánku, s beznadějí, která byla téměř zoufalstvím, nalézaje sotva chvílku oddechu, pozoroval hliněné hrnce, ale email se dosud neroztápěl. Konečně, domnívaje se, že poměry ve směsi byly snad nesprávné, začal znova vážit a rozemílat materiál a při tom stále udržoval oheň v peci. Jeho hliněné nádoby, s kterými pracoval sedm měsíců, nebyly již k potřebě. Pospíšil tedy do krámu a koupil nové.

Rodina byla téměř šílená chudobou a hrnčířskou horečkou otcovou. A k dovršení nesnesitelnosti situace došlo dříví a oheň v peci neměl uhasnout. Zuře téměř pro věčně klamnou naději, podléhaje starostem o živobytí, strhl Palissy plot kolem zahrady a vrhl ho do jícnu pece. Pádil do domu a začal rozbíjet stoly i židle, aby měl palivo.

Žena a děti tím byly zcela vyděšeny. Rozběhly se po ulicích a volaly, že Palissy bourá svůj dům a že se zbláznil. Sousedé se sběhli, prosili ho, aby přestal, ale nepřineslo to žádný výsledek. Vytrhl podlahu v bytu a vrhl ji do ohně. Celé město se mu posmívalo a všichni říkali:

„Ať si umře hladem, vždyť zanechal svého zaměstnání.“

Byl vyčerpán a vyprahlý žárem pece; a přece nemohl ustoupit. Konečně email roztál. A nyní šlel ještě více než dříve. Musel nyní vpřed, ať přišlo, co přišlo.

Jeho rodina byla více než kdy dříve blízka smrti hladem, ale přesto si najal pomocníka, hrnčíře a sliboval mu totéž, co již sliboval tolikrát: že zaplatí, až bude objev zdokonalen. V celém městě Saintes jistě už znali tento slib. Jeden hostinský dával hrnčíři stravu a připsal útratu z toho vzniklou na účet Palissymu. Útraty ovšem, které měly být hrazeny, jako tolik jiných, až v budoucnosti. Paní Palissyová nejspíše nechtěla pomocníka na stravu, i kdyby byla měla dostatek jídla. Po šesti měsících hrnčíř odešel a za odměnu si odnášel téměř všechno šatstvo Palissyho, které však skoro vůbec za to nestálo, aby si je kdo odnesl.

Palissy nyní viděl, že je nutno vystavět novou pec; strhl starou, aby měl zase cihly, které byly změněny intenzivním žárem téměř v kámen. Při té práci si spálil a pořezal ruce, až hrůza. Vyžebbral si ještě více peněz, vystavěl si ještě novou pec a chlubil se, že tentokrát mu vynese tři až čtyři sta tisíc franků. Když zboží vytáhli, přišli si věřitelé pro svou částku, ale... nebylo pro ně nic.

Hmoždír naplnil křesacím kamenem, který lnul k nádobí a Palissy rozlámal na kusy zkaženou partii. Sousedé ho nazývali bláznem, žena mu zlořečila spolu s nimi – a kdo by ji za to mohl tupit? S. K. Boltonová v knize *Chudí hoši, kteří se proslavili* (nakl. Jan Laichter, Královské Vinohrady 1909) napsala:

„Při všem tomto zklamání jeho odvaha zmizela, prchal do svého pokoje a vrhal se na lože. Šest z jeho dětí zemřelo nedostatkem v těchto posledních deseti letech tuhého zápasu. Jaká to zoufalá úzkost pro něžnou matku!“

Bernard Palissy o tom později napsal: „Byl jsem tak tělesně sešlý, že ani na rukou ani nohou se nijak nevyznačovaly svaly; nebylo žádné oblosti na nich; a nohy byly veskrze tak rovné, že

podvazky, jimiž jsem si připevňoval punčochy, byly najednou, když jsem udělal krok, na kotnících a punčochy také. Všichni mnou opovrhovali a smáli se mi.“

Konečně nastal obrat

Ale konečně nastal obrat. Přerušil na rok práci, věnoval se zase svému povolání, aby zachránil mroucí rodinu a potom zdokonalil svůj vynález. Po pět nebo šest let se vyskytovalo stále mnoho vad, - pec byla příliš horká, směsi byly v nesprávném poměru namíchány, ale konečně vyšlo ze všeho přece jen krásné dílo. Vzorky podle přírody byly překrásné a kolorit nádherný. Palissyho sláva se brzy rozšířila, šlechtici jako Montmorencyové, hrabata a baroni se stali jeho ochránci. Zdobil desky pro nejkrásnější paláce, Spasitelovy hlavy a půvabné postavy z řecké mytologie. Mnozí tvrdili, že se mu podařilo napodobit čínský porcelán. Tajemství čínského porcelánu sice neodhalil, ale vynalezl styl rustikální keramiky nazvaný „Palissy ware“.

Přestěhování do Paříže

Když byl pozván Kateřinou Medicejskou, ženou Jindřicha II., přestěhoval se Palissy do Paříže a nazýval se potom „Bernard z Tuilerii“. Byl nyní bohatý a slavný, jaký rozdíl mezi touto dobou a oním dne, kdy jeho žena a děti prchaly ulicemi v Saintes, když jejich nábytek byl rozbit, aby pomáhal živit oheň v peci! Ale nebýt této slepé oddanosti jediné myšlence, byl by zůstal po celý život neznámý chudý malíř skla. Za pobytu v Paříži vydal dvě knihy, které prozrazovaly jeho obsáhlou znalost historie přírody,

filozofie – dále hornictví kovů a hydrologii. Založil muzeum přírodních věd a osm let pořádal přednášky, které navštěvovali všichni učené muži oněch dnů. Každý si různě vykládal jeho rozsáhlé znalosti. Na to odpovídal:

„Neměl jsem jiné knihy než nebe a zemi, které znají všichni.“

Opravdu obdivuhodný muž!

Po celý život byl Palissy horlivý hugenot (u nás protestant), který se neobával číst svou bibli a denně z ní kázat lidem.

Jednou byl uvězněn v Bordeaux, a byl by pravděpodobně odsouzen k smrti, nebýt jeho genia a okolnosti, že ho bylo nezbytně třeba k výzdobě chrámů a kaplí.

Uvěznění v Bastille a smrt

Když mu bylo sedmdesát šest let, byl za brutálního Jindřicha III. uvězněn v Bastille. Asi po čtyřech letech ho tento mocnář navštívil. Nakadeřený, marnivý a pravil:

„Dobrý muži, čtyřicet pět let jste byl ve službách mé matky a v mých, a dovolovali jsme vám, abyste žil podle vlastní víry, ač kolem zuřily popravy a hromadné vraždy. Nyní však strana Guisů*) i můj lid mě přinutili, abych proti vlastní vůli vás ve vězení držel a tyto dvě ubohé ženy. Ty budou zítra upáleny a vy také, nedáte-li se převést na jinou víru.“

„Pane,“ řekl starý muž, „řekl jste několikrát, že cítíte pro mne soustrast, ale vlastně to jsem já, který má útrpnost s vámi, protože jste řekl ‚jsem nucen‘. Tak nemluví král. Tyto dívky a já již máme účast v nebeském království, my vás naučíme mluvit královsky. Guisové, celý váš národ a vy sám nedovedete přinutit prostého hrnčíře, aby se klaněl vašim modlám.“

Obě dívky byly upáleny o dva měsíce později. Příštího roku, 1589, byl Jindřich III. proboden mnichem, který klečel u jeho trůnu. Téhož roku zemřel Palissy v Bastille jako osmdesátiletý.

*) Guisové [giz-], de Guise - fr. šlechtický rod, jedna z linií vévodů lotrinských, v 2.pol. 16.st. představitelé kat. strany v Francii. Rod založil syn lotrinského vévody Reného II. *Claude d'Aumale* (1496-1550), od 1528 vévoda de Guise, vojevůdce ve službách Františka I.; jeho dcera Marie se stala skotskou královnou, jeho syn *François de Lorraine* (1519-1563), fr. vojevůdce, dobyl 1558 na Angličanech Calais, zavražděn protestantským fanatikem; jeho bratr *Charles de Lorraine* (1524 až 1574), představitel militantního katolicismu, od 1538 arcibiskup remešský, kardinál de Guise (1547) a de Lorraine (lotrinský, 1550), 1558 uvedl do Francie inkvizici; *Henri de Lorraine* (1550-1588), syn *Françoise*, 1567-69 válčil s hugenoty, podílel se na bartolomějské noci (1572), mocenský rival Jindřicha III. a Jindřicha Navarrského, zavražděn; jeho bratr *Louis de Lorraine* (1555-1588), arcibiskup remešský, 1578 kardinál, zavražděn. G. vymřeli 1688, jejich dědictví připadlo orleánské větvi Bourbonů. V.t. Charles de Mayenne; Marie Guise.

2. OSVOBODITEL OTROKŮ

Každý člověk je při svém zrození k něčemu předurčen, rodí se s nějakým talentem. Někdo na to přijde a bohatě tento talent využije. Ale mnoho lidí to nezjistí za celý život. William Lloyd Garrison se zrodil k tomu, aby byl především osvoboditelem otroků.

Po 200 let ležela na Americe kletba afrického otroctví. Každý člověk věděl, že je zlem udržovat milion lidí v negramotnosti, děti prodávat daleko od rodičů, takže

navždy byly zbaveny domova i příbuzných. Každý věděl, že otroctví ničí jak pána, tak otroka, že práce tak upadá v opovržení a že přepych podkopává síly rasy. Ale každý otrok znamenal peníze a peníze jsou pro lidstvo jedno z největších lákadel.

Před prohlášením nezávislosti bylo do Ameriky přivezeno 300 000 otroků. Někteří osadníci protestovali, ale obchod nebyl zastaven. Až roku 1808. Kvakeři hned na počátku byli proti zotročování lidí a roku 1780 prohlásili, že propouštějí na svobodu všechny své otroky. Ve Vermontu (Nová Anglie) otroky propustili už před třemi lety a jiné severní státy je následovaly.

Benjamin Franklin, Alexander Hamilton a jiní byli otevřeně proti otroctví, ale přes to počet otroků vzrůstal, v roce 1810 jich bylo v Americe přes milion.

William Lloyd Garrison

Pět roků před tím (10. nebo 12. prosince 1805) se narodil v prostém dřevěném domku v Newburyportu (Massachussets) chlapec, který měl roznítit Američany, ba svět vůbec, pro tuto otázku.

Jeho otec Abia Garrison byl námořníkem, miloval knihy a měl jakési literární plány, Ale v roce 1808 rodinu opustil. Matka byla hluboce nábožná, připravená snášet vše, aby uklidnila své svědomí, neznající strachu při plnění povinností. Naučila svého chlapce velmi brzy nenávidět veškeré utiskování a vždy hájit právo. Protože byl William velmi chudý, nemohl najít místo v nějaké škole nebo koleji. Když mu bylo sedm let, našla si jeho matka místo ošetřovatelky a dítě svěřila diákonovi ve městě, u něhož se učil štípat dříví a jiným užitečným věcem. V devíti letech ho dala matka na učení k ševci, i když nebyl dostatečně velký... Necítil se tu šťastný, protože toužil po práci, při které by musel myslet.

Snad by se mu spíše zamlouvalo dělat stoly a židle? Dali ho tedy do učení k truhláři, ale zde byl stejně nespokojený jako při jednotvárném sešívání kůží. A tak jeho zaměstnavatel zrušil smlouvu. Pak William našel sazečské místo u Newburypost Herald. Konečně našel práci, kterou miloval. Někdy snil o tom, že bude majitelem listu a bude pro něj psát články.

V šestnácti letech napsal článek pro „Herald“ a podepsal jej „Starý mládenec“. Jistě si dovedete představit jeho překvapení,

když jej viděl otištěný. Zatím mu psávala matka láskyplné dopisy, v kterých ho povzbuzovala a napomínala, aby byl vždy přímý a mírný. Po roce zemřela a William si musel sám vybojovat své místo v životě. Pohřešoval její dopisy, scházel mu někdo, jemuž by mohl vyprávět o svých chlapeckých nadějích, obavách a pokušeních.

Četl, co mohl, a když v devatenácti letech napsal několik politických článků pro Salemské noviny, které -zní to podivně- byly připisovány Timotheovi Pickeringovi.

(Timothy Pickering, 17. července 1745 – 29. ledna 1829, byl americký politik ze státu Massachusetts a federalista, který v administrativách George Washingtona a Johna Adamse zastával post ministra zahraničních věcí. Ve své politické kariéře však zastával řadu dalších funkcí.)

Zajisté teď mohl něčeho ve světě dosáhnout; tak, když byla jeho učednická léta odbyta, po svědomité pilné práci začal vydávat vlastní noviny. Nazval je „Volná tribuna“ Titulek byl dobrý, obsah listu také, ale jako většina prvních pokusů v literatuře, neměl úspěch. Snad mohl předvídat, že bez kapitálu se dá málo v tomto směru udělat. Ale mládí je skoro tak slepé jako láska, a málokdy ustoupí rozumu.

Vzal mu jeden neúspěch odvahu? Ne! Odejel do Bostonu a našel si práci v tiskárně. Brzy se stal redaktorem „Národního lidumila“, prvního listu, který hájil úplnou abstinenci. Motto měl pravdivé, ale v té době nepopulární „Mírné pití je stezka k opilosti“. Bylo mu nyní dvaadvacet, byl chudý, ale spoléhal sám na sebe.

Osudové setkání

V tu dobu přišel do Bostonu muž, jehož vliv změnil celý život mladého Garrisona. Byl to Benjamin Lundy, kvaker, třicet devět let starý.

V devatenácti opustil otcovský dům, čtyři roky pobyl ve Wheelingu, kde se vyučil sedlářem a poznal také, jak krutě se zacházelo s otroky. Potom se přestěhoval do Ohia a za čtyři roky vydělal, mimo denní útraty, tři tisíce dolarů. V dvaceti šesti letech organizoval ve vlastním domě protitrokářskou společnost a slíbil, že bude spoluredaktorem abolicionistického listu, odebral se do St. Louis, aby uspořádal peněžní záležitosti svého sedlářství. Obchodu se dařilo nevalně, protože celá krajina byla rozčilená nad tím, že Missouri bylo prohlášeno za otrokářský stát. Po dvouletém pobytu se Lundy vrátil do Ohia, pěšky, v zimě a přišel o veškeré své jmění.

Protože jeho zápal pro svobodu se nezmenšil, rozhodl se vydávat měsíčník, ač byl chud a v tiskařství se vůbec nevyznal. Nazval jej „Genius všeobecné emancipace“, dal jej tisknout dvacet mil od svého domova a každý měsíc nesl celý náklad po celou dlouhou cestu.

Brzy se však odstěhoval do východního Tennessee a postupně navyšoval počet svých abonentů, v jednu dobu byl jeho život ohrožen, ale slabý tichý kvaker šel přesto svou cestou. Roku 1824 se vydal do Baltimoru, cestou si vydělával sedlářstvím nebo opravou postrojů a žil co nejskromněji... A sem potom přenesl „Genia“. Za jeho nepřítomnosti doma zemřela jeho žena a o jeho pět dětí se rozdělili přátelé. Ve svém hlubokém smutku obnovil zase předsevzetí, věnovat život dětem ještě nešťastnějším než

děti, které nemají matku, totiž těm, které byly vydány do otroctví. Vydal se do Bostonu, jak to právě šlo. A tady bychom mohli najít základy protiotrokářského hnutí.

V hostinci, ve kterém pobýval, se Lundy setkával s Garrisonem a vyprávěl mu o své žhavé touze vysvobodit zemi z otroctví. Mladý tiskař tím byl velice dojat I on byl chudý, neznámý, ale nezapomněl na matčina slova. Po nějaké době slíbil, že odejde do Baltimoru a bude pomáhat s vydáváním „Genia všeobecné emancipace“.

Lundy byl nakloněn poslat otroky do Západní Indie nebo do Afriky, jakmile by jejich páni svolili dát jim svobodu. Což se nedalo rychle provést. Glarrison však řekl:

„Otroci zde nejsou vlastní vinou a nezaslouží si, abychom se posílali zpět do barbarské Afriky.“

Byl pro bezprostřední osvobození každého lidského tvora.

V Baltimoru byla tržiště otroků na hlavních třídách. Lodě s náklady otroků, vyrvaných ze svých domovů, byly posílány na sta mil k jižním přístavům a na tržišti se kolikrát odehrály srdcervoucí scény. Garrison byl vzrušen v hloubi svého srdce. V prvním čísle svého listu se vyslovil pro okamžitou emancipaci a nazval brzy obchod s otroky, provozovaný mezi Baltimorem Novým Orleánsem „domácí pirátstvím“. A uvedl jména některých občanů, zapojených do tohoto podniku, mezi jinými i jednoho majitele lodí ze svého vlastního města Newburyportu. Muži ze severu dali Glarrisona ihned zatknout pro jeho „hrubý, zlomyslný a potupný“ článek.

Uvěznění

Byl uznán soudem, který se skládal z otrokářů, k pokutě padesát dolarů a zaplacení soudních výdajů, Nenašel se nikdo, kdo by za něj ručil, Garrison odmítl pokutu zaplatit a tak byl odsouzen na půl roku vězení. Dlužno dodat, že mladý muž nebyl nikterak sklíčen, naopak, byl klidný a vyrovnaný a napsal na zdi vězení dva sonety o svém uvěznění.

Zatím se o Garrisona zajímal John G. Whittler, mladý vznešený kvaker ze severu. Neměl peníze, aby zaplatil výše uvedenou pokutu, ale byl velkým ctitelem Henryho Claye, o kterém doufal, že se stane prezidentem. Napsal mu a naléhal, aby osvobodil „nevinného vězně“. Clay by to bezpochyby učinil, ale Artur Tappan, jeden z newyorských předáků, poslal peníze a tím de facto dostal Garrisona z vězení, které trvalo čtyřicet devět dní. Wendell Phillips (29.11.1811 – 2. 2. 1884), americký abolitionista, obhájce domorodých Američanů, řečník a právník) o něm řekl:

„Byl uvězněn pro své přesvědčení, právě když mu bylo čtyřicet let. Stanul tváří v tvář svému národu v květu svého mládí. „

Založení Osvoboditele

Garrison ve vězení nezahálel. Připravil si několik přednášek o otroctví, a pokud našel posluchače, po propuštění z vězení přednášel, svobodní lidé černé pleti ho radostně vítali, ale běloši byli lhostejní k tak „fanatickým“ myšlenkám, nebo byli proti nim.

Konečně se mu podařilo založit list v Bostonu. I když neměl nadbytek peněz ani vlivné přátele. Začal vydávat „Osvoboditele“, s tímto mottem:

„Chci býti drsný jako pravda, nechci znát kompromisy, jako jich nezná spravedlnost. Nepřeji si mluvit nebo psát o tom umírněně. Míním vše vážně. Nechci mluvit dvojsmyslně; nechci se omlouvat. Ani o jedinkou píď nemíním ustoupiti... a chci býti slyšen.“

Sever byl otroctvím ochromen skoro jako jih. Mocnou záminkou byl strach, aby nebyla Unie rozvrácena. Továrny na bavlněné zboží byla na všech stranách a panoval názor, že je v nich přítomnost otroků nevyhnutelná. Vyskytly se i názory, že by bylo nebezpečné dát otrokům svobodu – zvýšil by se prý počet vražd. Ale „pes byl zakopaný“ jinde. Každý otrok znamenal několik set dolarů a svoboda otroků by ochuzovala jejich pány. Zatím se však uplatňoval vliv Osvoboditele navzdory Garrisonově chudobě. „Ochranné sdružení“ v Jižní Carolině nabízelo odměnu 500 liber šterlinků za dopadení a stíhání každého bělocha, který by byl přistižen při rozšiřování a distribuci těchto novin. V Raleigh (Severní Karolina) podala velká porota návrh zákona zaměřeného proti mladému vydavateli s nadějí, že ho přivede před soud v tomto státu.

Robert Y. Hayne z Jižní Karoliny obdržel poštou „Osvoboditele“ a ihned psal Harrisonovi Gray Otisovi, bostonskému pirkmistroví, aby zjistil, kdo mu jej poslal. Mr. Otis poslal do redakce „Osvoboditele“ agenta a pak odepsal Mr. Hayneovi:

Robert Young Hayne(10.11.1791 - 24 září, 1839) byl americký politický vůdce, který sloužil v senátu Spojených států od 1823 do 1832, byl guvernérem Jižní Karoliny 1832-1834 a jako starosta města Charleston

1836-1837. Byl to pozoruhodný jako zastávce práv států doktríny, ve spolupráci s John C. Calhoun a Jams Hamilton jr.)

„Redakce je tmavou dírou, a jeho jediným pomocníkem je černošský hoch a jeho stranu tvoří několik bezvýznamných lidí různých barev.“

A kde byla tato tmavá díra? Oliver Johnson v díle „*Clarrison a jeho doba*“ napsal:

„Redakce se nacházela v třetím patře, v čtverhranu obchodních domů, měla špinavé stěny, malá okna byla zašpiněna tiskařskou černí; v jednom roku stál tiskařský lis; na redakčním a expedičním stolku leželo plno novin; lože redaktorovo a vydavatelovo bylo na podlaze a to vše dohromady tvořilo nezapomenutelný obraz.“

Trochu stravy, kterou měli, kupovali v sousedním pekařství.

V Georgii přijali brzy zákon, který vypisoval odměnu 5000 liber šterlinků tomu, komu by se podařilo zatknout a dostat k přelíčení, pod zákony tohoto státu, redaktora nebo vydavatele „Osvoboditele“. Je podivné, že někdo o půlnoci nevloupal do „tmavé díry“ a nepřivlekl mladého muže na nějakou otrokářskou loď v přístavu. Kvas protitrokářských myšlenek počínal již působit. Dvanáct „fanatiků“ se sešlo za bouřlivé noci ve sklepení kteréhosi afrického kostela v Bostonu a založilo roku 1832 „Novo-anglickou protitrokářskou společnost“.

Cesta do Anglie

Rok nato, kdy správa „Americké koloniální společnosti poslala agenta do Anglie, bylo za správné poslat Garrisona do Evropy, aby vyřídil Wilberforceovi a jiným, kteří se zasazovali o potlačení

otroctví v Západní Indii, že nebylo rozumné posílat černochoy do Afriky.

William Wilberforce (24. srpna 1759 - 29. července 1833) byl britský politik a filantrop, který v britském parlamentu vedl kampaň proti obchodu s otroky a za sociální reformy. Jeho kampaň byla završena naprostým úspěchem v roce 1807, kdy byl schválen zákon o zrušení obchodu s otroky.

Byl o něm natočen film *Nezlomná vůle*, v originále *Amazing Grace*, pojmenovaný podle písně Johna Newtona, anglikánského kněze, bývalého kapitána otrokářské lodi.

Bylo obtížné sehnat potřebné peníze, ale sebezapření obvykle dochází k cíli. „Fanatikové“, kterých bylo jen osmadvacet, byli přijati s otevřenou náručí a muži, jako lord Brougham Wilberforce, Clarkson a Daniel O'Connell. Sir Thomas Fowell Buxton pořádal snídani jemu na počest. Když se hosté shromáždili a mezi nimi Mr. Gllarrison, vztáhl Mr. Buxton do výše obě ruce a zvolal:

„Aj, drahý pane, věru jsem myslel, že jste černocho!“

Garrison o tom později řekl: „Tato slova byla největší poklonou, které se mi během mého života dostalo, protože ukazovala, jak upřímně a srdečně jsem pracoval pro otroky.“

V Exeter-Hall v Londýně byla pro něho uspořádána veliká schůze... jak to bylo povzbuzující pro mladého reformátora. Zde se setkal s výmluvným George Thompsonem a zažádal ho, aby navštívil Ameriku, Toto pozvání bylo přijato.

Když se vrátil do Ameriky, ustavila se „Protitrokářská společnost“ (4. prosince 1833) k čemuž přišli delegáti z jedenácti států. John G. Whittier; byl zvolen sekretářem. Tento básník často říkával: „Více si zakládám na tom, že moje jméno stojí na

„prohlášení zásad“, přijatých schůzí, než když vidím své jméno na titulní stránce kteréhokoli ze svých děl.“

Spor o otrockou otázku

Spor o otrockou otázku začal nabývat na trpkosti. Prudence Grandallová z Canterbury, mladá kvakerka, přijala do školy několik dívek barevné pleti, které přišly z Bostonu, New Yorku, Filadelfie. Lidé se pohoršovali nad takovým míšením ras. V krámech nechtěli této dámě nic prodat, do studně jí naházeli odpadky a při půlnočním útoku byl její dům téměř srovnán se zemí. Někteří z propagátorů protiotrokářských myšlenek byli natřeni kolomazí a vyválení v peří nebo uvězněni. V New Yorku se lidé, kteří byli pro otroctví, vedrali okny i dveřmi do kostela presbyteriánů a zpusťily školy i přibytky černochů. Ve Filadelfii trvaly výtržnosti tři dny, čtyřicet čtyři domy lidí barevné pleti byly částečně nebo úplně srovnány se zemí.

V Bostonu rozprášila „velmi úctyhodná skupina“, sestávající většinou z obchodníků, podle slov Horace Greeleyho, oddíl žen, které tvořily část protiotrokářské společnosti.

Horace Greeley ([3. února](#) 1811 – [29. listopadu](#) 1872) byl americký vydavatel, politik a zakladatel [Republikánské strany](#). Jím založený list [New York Tribune](#) byl v období od čtyřicátých do sedmdesátých let 19. století nejvlivnějšími americkými novinami.

Když se dověděli, že Garrison je ve vedlejší kanceláři, zajásali. „Musíme mít Garrisona! Ven s ním! Lynčujte ho!“

Garrison se snažil najít útočiště v blízké tesařské dílně, ale dav ho tam našel, vyvlekli ho, uvinuli mu provaz kolem těla a smýkali s ním ulicemi. Někdo však zvolal:

„Nic se mu nesmí stát, vždyť je to Američan!“

A to mu pravděpodobně zachránilo život, i když mu na hlavu dopadalo mnoho ran a šaty mu z těla pomalu strhali. Přítomný starosta prohlásil, že je ho možné zachránit jen tak, bude-li uvězněn. Strčili ho do kočáru a byl zavezen co nejrychleji do vězení, zatímco se zběsilý dav chytal kol, vrhal se na dvířka a snažil se zastavit koně. Konečně byl za mřížemi, z dosahu zuřivého davu. Ze své cely napsal:

„William Lloyd Garrison byl vsazen do této cely ve středu dopoledne 21. října 1835, aby byl zachráněn před násilnostmi vážené a vlivné chátry, která se snažila ho zničit, protože hlásal strašlivé a nebezpečné učení, že všichni lidé si jsou rovni. A že před Bohem je každý útisk hoden nenávisti. Zavřete mě co vězně, ale nepoutejte mě co otroka. Trestejte mne jako zločince, ale nenakládejte se mnou jako s movitým majetkem. Pochybuje o mém zdravém rozumu, ale uznejte mou nesmrtelnost.“

Přesto byl tento konflikt k něčemu dobrý. Pověst o Garrisonovi a jeho „Osvoboditeli“ se rozšířila dále než kdy před tím. Slavní muži a ženy se nyní přidali k abolicionistům, kterými se dosud opovrhovalo. Elijah P. Loveioy, nadšený mladý kazatel z Altonu v Illinois, byl zabit čtyřmi kulkami z rukou příznivců otrokářství, kteří rozbili jeho tiskařský lis a hodila jej do vody. Bylo svoláno veřejné shromáždění, aby odsoudilo takovou potupu. Když na galerii povstal jakýsi vynikající muž a prohlásil, že Loveioy „zemřel tak, jak se sluší na blázna“, vystoupil na řečniště mladý muž, kterého téměř nikdo neznal, a mluvil, jako by byl na něho sestoupil duch svatý. Od onoho dne platil Wedell Phillips za mluvčího Ameriky. Od tohoto dne mělo protitrokářské úsilí

jakési posvěcení. Od té doby až do roku 1860 neustával zápas svobodou a otrokářstvím. S. K. Boltonová v knize „*Chudí hoši, kteří se proslavili*“ napsala:

„Jih potřeboval území pro rychlý vzrůst počtu svých otroků. Sever byl proti tomu; ale roku 1854 Kansas-nebraská smlouva, navržená Štěpánem A. Donglasem, odvolala missourskou úmluvu z roku 1820, kterážto zakazovala obchod s otroky severně od 36° 30', jižní to hranice Kansasu. Kansas se stal náhle bojištěm. Ozbrojení muži přišli sem z Missouri, aby zavedli otroctví. Z Nové Anglie přišli jiní rozhodnutí, aby země byla volná, jestliže za ni prolíjí svou krev. Veliké rozhořčení vyvolal zákon o uprchlých otrocích, jenž nařizoval vraceti otroky beze všeho soudního vyšetřování, a dovoloval po nich pátrati i na severu. Krizi pak vyvolal surový útok Prestona Brookse z Jižní Caroliny na Karla Summera pro řeč, proslovenou v Kansasu, a oběšení Johna Browna ve státě Virginii, protože se sedmnácti bělochy a pěti černochoy vpadl do Harpers Ferry, vyzývaje otroky, aby se chopili zbraně a domáhali se svobody.“

Osvobození otroků

Dlužno dodat, že Garrison byl proti válce, ale po střelbě na Sumter (Jižní Karolína) 12. dubna 1861 byla nevyhnutelná. Dva roky po volbě Abrahama Lincolna prezidentem čekal Garrison netrpělivě na ono črtnutí perem, které mělo dát svobodu čtyřem milionům lidských bytostí. Když bylo prohlášení emancipace uveřejněno, bylo Garrisonovo životní dílo dokonáno. Třicet pět let neúnavného heroického boje nebylo marné. Když pak o dva roky později byl pruhovaný, hvězdami zdobený prapor opět vztyčen nad Fort Sumpterem, byl pozván zúčastnit se, jako host vlády, této impozantní scény. Když Garrison přijel do Charlestonu, černoši byli radostí skoro pobláznění. Děti zpívaly, muži provolávali slávu. Jeden z otroků měl uvítací řeč, a jeho dvě dcery přinesly

svému dobrodinci květinový věnec. Garrison byl tímto přivítáním dojat a řekl:

„Ne mně, ne nám, nýbrž Bohu jedinému patří sláva vašeho osvobození... Děkujte dnes Bohu, že jste volní. A buďte odhodláni, máte-li jednu svobodu, zachováte si ji provždycky. Svoboda nebo smrt, ale nikdy otroctví! Dokud mi Bůh dopřeje rozumu a síly, budu pro vás požadovat všeho, co používá nejbělejší běloch v této krajině.“

Téhož roku přerušil vydávání „Osvoboditele“ a sám vysázel oficiální potvrzení „třináctého návrhu zlepšení“, který provždy zakazoval otroctví ve Spojených státech a přidal: „Sláva ti obnovená, osvobozená Ameriko! Sláva vám, vy všichni národové, kmeny, rody, pocházející z jedné krve, poutané zájmem společného vykoupení, vám dědicům nesmrtelného osudu! Andělé na výsostech, sáhněte v struny harf a zpívejte: ‚Veliká a podivuhodná jsou díla Tvá, Pane Bože Všemohoucí.‘“

Cesty do Anglie

Během dvou let jel Glarrison po čtvrté přes oceán. Již nebyl tím třináctiletým sazečem, již nespal na tvrdé podlaze tiskárny, nebyl již v baltimorském vězení, nebyl již obětí bostonské chátory. Byl středem velikého slavného kruhu. Vévoda a vévodkyně z Argyllu a vévodkyně Sutherlandská mu prokazovali obzvláštní úctu. Muži jako John Stuard Mill Herbert Spencer a profesor Huxley byli při slavnosti ozdobou. Mr. Bright řekl o Glarrisonovi v úvodním proslovu:

„Jeho dílem je stvoření mínění, které pojalo nenávisť k otroctví, a které teprve učinilo svobodu v Americe možnou. Jeho jméno je

ctěno ve vlastní zemi; je ctěno v této zemi a v Evropě, všude, kde křesťanství těší lidská srdca a mírní jejich smutek.“

Edinburgh ho jmenoval čestným občanem, této pocty se dostalo jedinému Američanovi. - George Peabodymu.

George Peabody je často označován jako "otec moderní filantropie." Byl to téměř jistě první Američan, který byl známý především pro své dárcovství. Předtím, než se obrátil k filantropii, Peabody byl obchodník a bankéř, vytvořil jednu z nejvýznamnějších amerických bank 19. století se sídlem v Londýně, potřeboval evropský a britský kapitál do slibných podniků ve Spojených státech. Všichni říkali, předpokládá se, že Peabody rozdal asi 8.000.000 \$ z jeho 16.000.000 \$. Peabody velkorysost byla ceněna jako příklad pro jeho současníky, a pozdější generace mecenášů ji nadále uplatňovala.

Birminnham, Menchestr a jiná města konala veliká veřejná shromáždění na Garrisonovu počest.

Zpět do Ameriky

Když se vrátil, darovali mu přátelé jako Summer, Wilson, Emerson Longfellow, Lowell Greeley a jiní třicet tisíc liber šterlinků. Zbytek života se Garrison věnoval abstinentnímu hnutí, ženskému volebnímu právu a různým jiným hnutím, jejichž účelem bylo zdokonalit svět. Jeho pravý charakter se ukázal tehdy, když byl vyslán do Londýna jako delegát na protiotrokářské shromáždění, ale zdráhal se zúčastnit, po tak dlouhé cestě přes oceán, protože tak vznešeným spolupracovnícím jako Lukretii Mottové, Mrs. Wendel Phillippsové byla místa delegátů upírána. Tak odhodlaně vystupoval za práva a svobodu všech. Byl vždy

skromný, veselý, pln naděje a v soukromém životě byl právě tak laskav k své ženě a k svým dětem, jako býval silný a bez bázně ve veřejném životě. Dlužno dodat, že William se oženil 4. září 1834. Vzal si Helenu Elisu Bensonovou (1811- 1876), dceru abolicionistického obchodníka. Pár měl pět synů a dvě dcery, z nichž syn a dcera zemřeli jako děti

Ke konci života trpěl nějakou ledvinovou chorobou a tak se odstěhoval k dceři do New Yorku, kde 24. května 1879 zemřel, zatím co jeho děti na jeho žádost zpívaly u jeho postele:

„Vzbuď se, duše má a napni všechny své síly,...“ a „Povznes se, duše má a rozepni své peruti.“

Při západu slunce pohřbili tohoto statečného muže ve Forest Hill, při čemž zpíval kvintet černých zpěváků nad jeho hrobem:

„Bouře a nebezpečí minula – honba nenávisti ztichla zahanbena – jdi duše svobody a zaujmi konečně – místo, jež ty jediná smíš zaujmout.

Potvrď dávnou pravdu: kdo život pro sebe jen chová, ztrácí jej -
těm však, kdo v Jeho službě Jej ztrácí – propůjčuje Bůh svůj věčný den!“

Známí američtí abolicionisté (podle Wikipedie)

Benjamin Franklin, John Brown, Frederick Douglass, Henry David Thoreau, Ralph Waldo Emerson, Silas Soule, Harriet Beecher Stowe, Henry Ward Beecher, Levi Coffin, Benjamin Lundy, Calvin Fairbank, Amos Noë Freeman, Thomas Garret, William Lloyd Garrison , Samuel Clemens, Julia Ward Howe, Samuel Gridley Howe, Elijah Lovejoy, James Russell Lowell, Maria White Lowell, Lucretia Mott, Wendell Phillips, Gerrit Smith, Lysander

Spooner, Elizabeth Cady Stanton, Sojourner Truth, Harriet Tubman, Arthur Tappan, Theodore Dwight Weld, Angelina Emily Grimke, Ernestine Rose.

Známí angličtí abolicionisté

William Wilberforce, Thomas Clarkson, John Wesley, Granville Sharp, Bishop Beilby Porteus, Hannah More, Thomas Day, Josiah Wedgwood.